

KEMĀL
(ö. > 1490)

HAYATI

K.'in nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Hayatı hakkında şüara tezki-
releri ve biyografilerde hiç bir bilgiye rastlanmayan yazara dair bütün bildiklerimiz
eserinde kendi söylediklerinden ibarettir. Doğum tarihi gibi ölüm tarihi de bilinmeyen
K.'in *Selāṭinnāme*'sini tamamladığı sırada yaşlı olduğunu söylediğine bakılırsa yaza-
rını 895/1490 yılından bir süre sonra öldüğü düşünülebilir.

Eserinde kendisini Kemāl¹ olarak tanıtan yazar zaman zaman çağdaşı Bergamalı
Şarıca Kemāl (Kemāl-i Zerd) ile karıştırılmış ve kimi araştırmacılar *Selāṭinnāme* yaza-
rını bazen Kemāl bazen de Şarıca Kemāl olarak göstermişlerdir.² Fazlullāh b. °Abdul-
lāh tarafından hicri 7. yüzyılda yazılan *Ta'riḥ al-mu°jam fī āṭār mulūk al-°ajam*'i 894
/1488 senesinde *Belāḡatnāme* adıyla Türkçe'ye çevirmeye başlamış olan Şarıca Ke-
māl de II. Meḥmed devri şairlerindedir.³ Ancak R. Anhegger 15. yüzyılda yaşayan
ve aynı adı taşıyan bu iki yazarın farklı kişiler olduğu yolunda ikna edici görüşler or-
taya koymuştur.⁴

Anhegger her iki Kemāl'in de aşağı yukarı aynı zamanda yaşadıklarını ve ikisinin
de gazel yazdıklarını, fakat ortak yanlarının bu kadarla kaldığını belirttikten sonra,
Selāṭinnāme yazarı K.'in elimize geçmeyen *Sūznāme* ve *Firāsetnāme* adlı eserlerini
zikrettiği halde, *Selāṭinnāme*'den bir buçuk yıl önce bitirmiş olması gereken *Belāḡat-
nāme*'sinden bahsetmemiş olmasının dikkat çekici olduğunu söyler. Anhegger'e göre,
eğer bu eseri tercüme eden şahıs K. olsaydı bunu eserinde mutlaka zikretmiş olması
gerekirdi. Ayrıca, *Belāḡatnāme* veziriazam Maḥmūd Paşa (ö. 879/1474) adına tercü-
me edildiği halde *Selāṭinnāme*'de Maḥmūd Paşa'ya özel bir önem verilmemiş olması
da dikkat çekicidir.

ESERLERİ

① *Selāṭinnāme* veya *Tevārīḥ-i āl-i °Osmān*

K.'in günümüze ulaşan tek eseri bu manzum tarihtir. Eserine Allah'a hamd ü sena
ile başlayan K., her birine ayrı başlıklar tahsis ettiği Hz. Muḥammed'i ve dört halifeyi
övdükten sonra, eserini sunmayı düşündüğü dönemin padişahı II. Bāyezīd'i (886-918/
1481-1512) medhetmiştir. Daha sonra Osmanlı tarihine başlangıç yapan K. ayrı bir
başlık altında eserinin adını açıklar.⁵ Osmanlı tarihini Ertuğrul Gāzī (d. 687/1288) ile
başlatan K. ilk sekiz padişah devrini kronolojik olarak ve ayrı başlıklar altında anlatır.
II. Meḥmed devrini (848-850/1444-1446 ve 855-886/1451-1481) de adlarını vermedi-
ği ravilere dayanarak yazdığını ifade eden K.'in, kendi yaşadığı döneme yakın olan
bu padişah devrindeki olaylara beklenebilecekten az yer ayırmış olduğu söylenebilir.
K.'in Osmanlı devletinin iç ve dış siyasetinde uzun yıllar gündemde kalacak vakala-
rından olan II. Bāyezīd'in kardeşi Cem'in (ö. 900/1495) saltanat iddiası ile ortaya çı-

kışı ve Gedik Aḥmed Paşa'nın idamı (887/1482) konularında sessiz kalması, hatta bunların adlarını hiç zikretmemesi kayda değer görünmektedir. K., II. Bāyezīd devri olaylarından Boġdān seferi ile (889/1484), Kili (Kila) ve Aqkırman (Cetatea Albă/Bielgorod) liman kalelerinin fethine (889/1484) eserinde geniş ölçüde yer vermiştir. Osmanlı devletinin kuruluşundan 895/1490 yılına kadarki olayları anlatan K. II. Bāyezīd devri paşaları ile Rumeli defterdarını övdükten sonra, adını vermediği Anadolu defterdarını överek eserini 1 Şaban 895/20 Haziran 1490 tarihinde bitirir.⁶ Rumeli defterdarı Meḥmed Çelebi'den (ö. 905/1499-1500) de büyük bir övgü ile söz edip onun iyi bir şair olduğunu belirtmesine bakılırsa, K.'in bu şahıstan bir şeyler beklediği veya onun tarafından kollandığı düşünülebilir.

K.'in bu eseri Osmanlıların ilk dönemlerine dair diğer kaynaklarda pek göremediğimiz bazı farklı rivayetleri de içermektedir. Mesela, K.'in Ertuğrul Gāzī zamanında Qaraḥiṣār'ın fethine dair yazdıkları *Behcetü't-tevārīḥ*⁷ ile paralellik gösteriyor ise de bu olayı anlatırken kullandığı “akıncı” ve “top” terimleri diğer kaynaklarda geçmemektedir.⁸ M. F. Köprülü de Çelebi Meḥmed devrinde (816-824/1413-1421) eski Simavna kadısının oğlu Şeyḫ Bedreddīn'in (ö. 819/1416) dini ve ideolojik boyutu olan isyanı hakkında yazdığı makalesinde *Selāḫinnāme*'deki bilgilerin diğer kaynaklardan farklı ve ilginç olduğunu belirterek bu konuyla ilgili yirmi beytin tamamını vermektedir.⁹ K. kimi anlatımlarını hikayelerle süslemiştir. Mesela, Farsça yerine Türkçe olarak yazdığı eserinin dostları tarafından tenkit edilmesini anlatırken ‘Karınca ile çırlayık hikayesi’ne yer verir ki, Anhegger K.'in eserindeki yedi hikayeden biri olan bu anlatıyı başarılı bulmaktadır.¹⁰

Yazar *Selāḫinnāme*'sini yazarken yararlandığı kaynakları ve müelliflerini belirtmemiş, adlarını bildirmedeği ravilere atıflar yapmakla yetinmiştir. Bununla beraber kaynaklarından birinin II. Meḥmed devri tarihçilerinden Şükrullāh'ın (ö. 869/1464'ten sonra) Farsça yazdığı *Behcetü't-tevārīḥ* isimli eserinin Osmanlı tarihini içeren bölümü olduğu anlaşılıyor. Mesela, *Behcetü't-tevārīḥ*, Türkiye Selçukluları sultanı III. Alāeddīn Keykübād'ın (698-702/1298-1302) 20 yıl, 9 ay ve 13 gün saltanat sürdüğünü yazıyor. Bu konuda K. de aynı bilgileri aktarıyor.¹¹ Ayrıca, Rümeli'de fethedilen yerlerden Seydi Kavağı ve Vize'nin fethini veren ilk kaynak *Behcetü't-tevārīḥ*, sonra da *Selāḫinnāme*'dir.

K. her ne kadar mesnevi tarzında yazmış olduğu bu eserinin 3600 beyitten meydana geldiğini söylüyorsa da¹² beyit sayısı 3029'dur. Vezin ve imla hataları ile tekrarlara sıkça rastlanan eserin tek yazması yetersiz bir katip tarafından kopya edilmiş olmalıdır. Türkçe yazdığı bu eserinin Farsça yazılanlar kadar güzel olduğunu söyleyen K. Türkçe'yi Farsça'ya karşı savunur ve Farsça'dan söz alıp tercüme etmenin hüner olmadığını vurgular. Yine Türkçe yazdığı *Firāsetnāme* ve *Sūznāme* adlı eserleri ile gazelleri padişah ve devlet büyüklerinden herhangi bir rağbet görmeyen K. bütün umudunu bağladığı bu eserinin ilgi göreceği ve emeğinin karşılıksız kalmayacağı düşüncesindedir. Ancak, II. Bāyezīd'den bir şeyler koparacağını uman K.'in bu beklentisinin gerçekleşmediği eserindeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Eserini padişaha

sunmasına bazı devlet büyüklerinin engel olacağından daima endişe etmiş olan K.'in *Selâtin-nâme*'si kendisinden sonraki Osmanlı tarihçilerince hiç kullanılmamış bir kaynaktır.

Selâtin-nâme'nin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 118b yaprağındaki kayda göre istinsah tarihi 1111/1602 olan bu nüshada eserin adı ve başlıkları siyahtan farklı renklerde yazılmıştır. Kimi beyitlerin ikinci mısraları eksiktir. Bozuk ve harekeli bir nesihle istinsah edilmiş olan bu nüsha 1929'da ciltlenmiştir.

K. *Selâtin-nâme*'nin dışında yukarıda zikredilen *Sûznâme* ve *Firâsetnâme* adlarında Türkçe yazdığı iki eseri daha olduğunu söylüyorsa da, bu eserlerin bugün bilinen nüshaları yoktur.

BİBLİYOGRAFYA

Yazma: İstanbul, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 331; 118 y., 13 sat., nesih.

Edisyonlar: (1) Şevki Işık. *Tevârih-i Âl-i Osman* veya *Selâtin-nâme* (*Saruca Kemal'in*), 1b-21a arası metin. Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi, 1976). Ülker Alkumru. *Selâtin-nâme*, 21a-40b arası metin. Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi, 1976). Nurcan Oktay. *Selâtin-nâme*, 81a-119b arası metin. Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi, 1976). Betül Müftüler. *Selâtin-nâme İndeksi*. Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi, 1971); (Kırş. Abdülkadir Özcan. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri* (İstanbul, 1984), 186, 215). (2) Necdet Öztürk. *XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal, Selâtin-nâme (1299-1490)* (Ankara, 2001).

Kaynaklar:

W. Pertsch. *Verzeichnis der türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin* (Berlin, 1889), no. 227, 254 [*Belâgatnâme*]. Mehmed Süreyyâ. *Sicill-i 'Osmanî*, c. 4 (İstanbul, 1315/1897-8), 78. Bursalı Mehmed Tâhir. *'Osmanlı Mü'ellifleri* (İstanbul, 1321-43/1903-25). M. Fuad Köprülü. "Bemerkungen zur Religionsgeschichte Kleinasiens." *Mitteilungen zur osmanischen Geschichte*, c. 1 (Viyanâ, 1922), 209-210. Franz Babinger. *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke* (Leipzig, 1927), 33-34 (*Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok (Ankara, 1982), 37). M. Fuad Köprülü. *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri* (İstanbul, 1928), 14. Şükrullah, *Behcetü't-tevârih*, çev. Nihal Atsız (İstanbul, 1949). Robert Anhegger. "Türk Edebiyatında Ağustosböceği ile Karınca Hikayesi." *Türkiyat Mecmuası*, 9 (1951), 79-82. Robert Anhegger. "Selâtin-nâme Müellifi Kemal." *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4/4 (1952), 447-470. Nihad Sami Banarlı. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 1 (İstanbul, 1971), 502-503. M. Orhan Bayrak. *Osmanlı Tarih Yazarları* (İstanbul, 1982), no. 89, 95. Necdet Öztürk. "II. Bayezid Devri Tarihçilerinden Sarıca Kemal." *Prof. Dr. Fikret İşıltan'a 80. Doğum Yılı Armağanı* (İstanbul,

1995), 221-245. Gönül Tekin. “Fatih Devri Türk Edebiyatı.” *Istanbul Armağanı*, c. 1 (Istanbul, 1995), 202-203. Necdet Öztürk. *XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal, Selâtin-nâme (1299-1490)* (Ankara, 2001).

¹ Necdet Öztürk, *XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal, Selâtin-nâme (1299-1490)* (Ankara, 2001), 204, 215, 219, 252.

² Bursalı Mehmed Tâhir ile M. Fuad Köprülü *Selâtin-nâme* yazarını Kemâl olarak tanıttıkları halde, sonradan Fuad Köprülü, muhtemelen Franz Babinger’in tesirinde kalarak, *Selâtin-nâme* yazarını Şarıca Kemâl olarak anmıştır. Bkz. Bursalı Mehmed Tâhir, “*Osmânlı Mü’ellifleri*, c. 2 (Istanbul, 1333/1914-15), 277; M. Fuad Köprülü, “Bemerkungen zur Religionsgeschichte Kleinasiens,” *Mitteilungen zur osmanischen Geschichte*, c. 1 (Viyana, 1922), 209-210; Franz Babinger, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke* (Leipzig, 1927), 33-34; M. Fuad Köprülü, *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri* (Istanbul, 1928), 14.

³ Bursalı Mehmed Tâhir *Ta’rîh al-Mu’jam*’i Kemâl’in tercüme ettiğini ileri sürerek, müterciminin Şarıca Kemâl olduğunun farkına varmamış olduğu izlemine vermesine rağmen [*Osmânlı Mü’ellifleri*, c. 3 (Istanbul, 1343/1924-25), 123] aynı eserinin şairlere ayırdığı kısmında [*Osmânlı Mü’ellifleri*, c. 2, 277] bunun doğrusunu yazmakta, yani eseri Şarıca Kemâl’in tercüme ettiğini ifade etmektedir.

⁴ Robert Anhegger, “Selâtin-nâme Müellifi Kemal,” *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4/4 (1952), 447-470.

⁵ Öztürk, *Selâtin-nâme*, 15.

⁶ Öztürk, *Selâtin-nâme*, 218.

⁷ Şükrullah, *Behcetü’-t-tevârih*, çev. Nihal Atsız (Istanbul, 1949), 52.

⁸ Öztürk, *Selâtin-nâme*, 29.

⁹ Köprülü, “Bemerkungen,” 209-210.

¹⁰ Öztürk, *Selâtin-nâme*, 206-209; Robert Anhegger, “Türk Edebiyatında Ağustosböceği ile Karınca Hikayesi,” *Türkiyat Mecmuası*, 9 (1951), 79-82.

¹¹ Krş. Şükrullah, *Behcetü’-t-tevârih*, 53 ve Öztürk, *Selâtin-nâme*, 44.

¹² Öztürk, *Selâtin-nâme*, 217.

Necdet ÖZTÜRK

Ocak 2006